

ugyanazon elbánás alá fognak esni, mint azon iskolafenntartó felekezetek, melyek iskolájukat csak tetemes államsegély megnyerésével tudják a kor színvonalán fenntartani.

Áll ez különösen a fegyelmi eljárásra vonatkozólag, melyre nézve azon kijelentést tették, hogy nem tartják sem jogos, sem méltányosnak, miszerint azon iskolafenntartó felekezet önkormányzati joga fegyelmi tekintetben éppúgy korlátozva legyen államsegély igénybevétele nélkül, mint azé, mely államsegélyre van utalva.

A német ajkú lutheránusok készséggel készek magukat a kormány felülvizsgálati jogának alávetni a törvényjavaslatban felsorolt fegyelmi esetekben, de ragaszkodnak ahhoz, hogy a fegyelmi eljárást, büntetést, első fokban önkormányzati jogukból kifolyólag, ők magok vigyék keresztül, illetve szabják ki.

Két okból bátor vagyok Nagyméltóságodnak ezen körülményt magas figyelmébe ajánlani:

Először is a német ajkú lutheránusok, ha a külső magatartásukban nagynémet ábrándokkal eltelteknek is tűnnek fel, magyar nemzeti szempontból ez veszélyes jelleggel nem bír, tekintettel számuk csekélységére és törekvéseik kivihetlenségére. Míg másfelől, ha elégedetlenségök csak némi jogos alappal is bír, nagymértékben fogja táplálni a többi nemzetiségi felekezeteknek elégtelenségét is.

Másodszor, az erdélyi részekben a szász elemet a román elem feltűnő gyorsasággal nyomja el úgy szaporasága, mint életrevalósága és igénytelensége következtében. Ha az állam ezen küzdelemben nem gyámolítja a reánk nézve értékesebb és éppen nem veszélyes nemzetiséget, akkor rövid idő alatt a perifériák és azon nagy községi vagyon, mely jelenleg a szászok kezében van, a románok kezébe fog kerülni, amely sokkal gyakorlatibb és veszélyesebb irányban fogja aspirációit érvényesíteni.

Ha már magasabb kormányzati szempontból a létező törvényjavaslaton, s annak különösen fegyelmi eljárásra vonatkozó részén változtatni nem lehetne, részemről azt tartanám helyes[nek] és méltányosnak, hogy azon felekezeti iskolák, melyek államsegélyre szorulnak, egyszerűen államosítva legyenek, miután ezáltal teljesen biztosítva lenne a román nemzetiségeknél a magyar nemzeti irányú nevelés.

Brassó, 1904. július hó 28-án

Mély tisztelettel:
Székely György
főispán

C

1904 júl. 30

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter beszéde „a népiskolai törvényjavaslatnak a magyar nyelvre vonatkozó rendelkezései” tárgyában az 1904. évi közoktatásügyi költségvetési vitában

Képv. Napló, 1901—1906, XXVIII. 83—84. l.

...Amit a népoktatás terén törvényhozási úton alkotni és elérni akarunk, azt bár még nem végleges alakban, magában foglalja az az előadói tervezet, amelyet az ennek ügyében megtartott ankét naplójával együtt szerencsém volt a t. ház tagjai között szétosztani. Megjegyzem, t. ház, hogy a két ankét tárgyalásainak figyelembevételével szerkesztendő végleges és formális törvényjavaslatot már az ősz folyamán óhajtanám alkotmányos tárgyalás végett a t. képviselőháznak előterjeszteni, és hogy a jövő évi költségvetésben — amennyiben a pénzügyi helyzetnek valamely rosszabbodása meg nem akadályoz — mindenesetre gondoskodni kívánok arról, hogy az ezen javaslatban kontemplált felemelt tanítói illetmények, mihelyt a törvény életbe lép és az egyes iskolákra vonatkozó tárgyalások megtartattak, azonnal érvényesíthetők, illetőleg folyósíthatók legyenek.

A törvényjavaslat ugyanis egyfelől a kormány részéről a nem állami tanítók fizetésrendezésére vonatkozólag tett ígéret beváltását fogja tartalmazni, másfelől hatályos intézkedéseket a tankötelezettség végrehajtása, az intenzívebb tanfelügyelet, a tanítók feletti fegyelmi jog, az ismétlődő oktatás gazdasági irányú fejlesztése, a magyar nyelv tanításának eredményessé tétele, a tanítóképzés színvonalának emelése és a tanítóképesítésnek állami bizottságokra való ruházása tárgyában.

Ez a reform tehát megvalósítása azon elveknek, amelyeket nyolc év előtt az országos tanügyi kongresszus alkalmával, mint a népiskolai reform legközelebbi céljait volt szerencsém megjelölni.

Abban a reményben, hogy ezt a törvényjavaslatot nemsokára érdemlegesen tárgyalhatjuk itt, a házban, most tartózkodni akarok akár annak tüzetesebb ismertetésétől, akár az ellene felhozott vádak részletes cáfolásától, és arra volnék bátor kérni a t. házat is, méltóztatnék beleegyezni, hogy a törvényjavaslat ügyét majd a maga idején forma szerint tárgyaljuk. *(Helyeslés.)*

T. ház! Csak egy dologra kívánok szorítkozni, szemben azokkal a — mondhatom — ádáz támadásokkal, amelyeknek ezen javaslat miatt a túlzó irányú nemzetiségi sajtó részéről kitéve voltam és vagyok; szükségesnek tartom e javaslatnak a magyar nyelvre vonatkozó rendelkezéseit néhány szóval kellő világításba helyezni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ami a nemzetiségek ellenkezését illeti a javaslat eszméjével szemben, én nagyon szívesen disztíngválóok félrevezetettek és félrevezetők között, és a személyemet érintő támadásokat meglehetősen közönyösen fogadom azért, mert mélyen meg vagyok győződve arról, hogy azok a követelmények, amelyeket a javaslat tervezete a magyar nyelv sikeres tanítása tekintetében felállít, és amelyek csak a hatályosabb szankció szempontjából térnek el az 1879-iki törvények posztulátumaitól, hogy azok a követelmények a minimumát alkotják annak, amit az államnyelv joga, állami és nemzeti egységünk, létező fennálló törvényeink szempontjából követelnünk kell. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés.)* És éppen azért meg vagyok győződve arról, hogy bárki foglalná is el ezt a helyet, ezen követelmények tekintetében messzebb menő engedményeket, mint amilyeneket én a javaslatba felvehetőnek tartok, a közvélemény jogosult nyomásával szemben, állami és nemzeti létérdeünk nyomásával szemben tenni nem lehet. *(Zajos közbeszólások balfelől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Az amit elérni akarok, és amit az én meggyőződésem szerint — és méltóztatnék a javaslat felett majd ítélni, ha a t. képviselő urak látták — a javaslatnak megfelelő törvény megalkotása által elérni tudunk is, hogy ti. minden magyar honpolgár, aki az elemi iskolát elhagyja, tudjon magyar polgártársaival magyar nyelven érintkezni: *(Élénk helyeslés.)* ez nézetem szerint lehetséges is, szükséges is. Hogy lehetséges, azt a bilingvis népelemek egész sorozata bizonyítja a külföldön, Belgiumban, Svájcban, de van erre példa elég itt a mi hazánkban is, hiszen a nyelvhatárokon levő községekben akárhány helyen tapasztaljuk, hogy maga a nép majdnem egyenlően jól beszéli a magyar nyelvet és egy nemzetiségi nyelvet. *(Igaz! Úgy van! Egy hang balfelől: Budapest egész környékén!)* Hogy pedig szükséges, és pedig elsősorban a nemzetiségek szempontjából szükséges ez, az úgy hiszem, teljesen világos és kétségtelen. *(Igaz! Úgy van a jobboldalon.)* Érzik és tudják ezt nagyon jól azok, akik a reform eszméjének hadat üzentek; és éppen mert tudják ezt, azért izgatnak ellene oly eszeveszett módon; tudják, hogy ha a mi nemzetiségi polgártársunk a maga anyanyelvén kívül megtanulja a magyar nyelvet is anélkül, hogy amelletts megszünnék román, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Oláh!)* szerb, német vagy tót lenni, az a maga magyar polgártársával szemben nem fogja többé idegennek érezni magát, az érvényesülni fog minden irányban és minden téren, és boldogulni fog tudni éppen úgy, mint magyar polgártársa. De hát éppen ez az, amit nem akarnak azok a konkolyhintők *(Igaz! Úgy van!)*, akik igen jól tudják, hogy fajokonai csak akkor és csak addig fognak az ő befolyásuk alatt állani *(Felkiáltások balfelől: Ez a fő!)*, amíg magukat mint nemzetiségek elszigetelik. *(Úgy van! jobbfelől.)* Mert ezen elszigeteltség, ezen látszólagos elnyomottság és az érvényesülhetés hiánya által keltett elkeseredés hangulatában ver csak gyökeret az a szeparatizmus, amely a nemzetiségi állapotoknak és izgatónak a maguk vezérszerepét biztosítják, amelybe vajmi könnyen beleférközhetnek az állam megrontására irányuló törekvések. *(Igaz! Úgy van!)* . . .